

засобів контролю. Також слід враховувати їхню роль у забезпеченні захисту від висихання та регулюванні вологості шляхом виділення слизу.

Список використаних джерел:

1. Gerlach, J.; Barker, G.M.; Bick, C.S.; Bouchet, P.; Brodie, G.; Christensen, C.C.; Collins, T.; Coote, T.; Cowie, R.H.; Fiedler, G.C.; et al. Negative impacts of invasive predators used as biological control agents against the pest snail *Lissachatina fulica*: The snail *Euglandina 'rosea'* and the flatworm *Platydemus manokwari*. *Biol. Invasions* 2021, 23, 997–1031.
2. Нікітчук Н. Г. Презентація до теми «Моллюски». 2019. URL: <http://surl.li/onibj>
3. Слимаки – багатодні шкідники сільськогосподарських культур. 2022. URL : <http://surl.li/onhzy>
4. Слимаки: масове розповсюдження та методи боротьби з ними. 2022. URL : <http://surl.li/onhzg>

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕНТОМОФАУНИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ГОМАЛЬШАНСЬКІ ЛІСИ»

Марія КОВАЛЬ,

*здобувачка вищої освіти 411 бп групи
психолого-педагогічного факультету*

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Науковий керівник – Олена ДЕХТЯРЬОВА,

кандидат біологічних наук, доцент,

доцент кафедри природничих дисциплін

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Географічне положення та фізико-географічні умови країни створюють сприятливі передумови для розмаїття тваринного і рослинного світу. Проте, вплив антропогенної діяльності на природу суттєво погіршує стан біорізноманіття в Україні та по всьому світу. Будівництво, розорення природних ресурсів, транспортні мережі і інфраструктура призводять до втрати і руйнування природних середовищ, як наслідок до вимирання видів та втрати біорізноманіття. Приблизно 8,3 % судинних рослин, 31,1 % ссавців, 19,7 % птахів, 38 % плазунів, 26,3 % амфібій перебувають під загрозою зникнення [7].

Не виключенням стали і комахи, у 2009 році вийшло третє видання Червоної книги України, до якого увійшло 542 види тварин, зокрема 226 видів комах. Порівняно з попереднім виданням, яке побачило світ у 1994 році, кількість комах, занесених до нового видання, збільшилося на 53 види [8]. Природа Гомільшанських лісів є унікальною, а тому на території парку відмічена більшість комах із Червоної книги.

Національні природні парки є важливими складовими системи охорони природи та символами зусиль у збереженні навколишнього середовища. Вони допомагають зберегти природну різноманітність та забезпечують можливості для пізнання та насолоди природою в її найкращому вигляді. Національний природний парк «Гомільшанські ліси» є прикладом природно-заповідного об'єкта, який має важливу природоохоронну, рекреаційну, наукову та естетичну цінність для суспільства, адже включає в свій різноманітні екосистеми, що містять унікальні види тварин і рослин. Охорона цих видів та їх середовища пріоритетна мета парку [6]. Дослідження комах Червоної книги проведено такими вченими та дослідниками, як: Влащенко С. В., Воронцова І. А., Белявцев М. П., Дехтярьова О.О., Коваль М.О., Skrylnik Y. Y., Гетьман, В. І., Клімов О. В., Клімов Д. О., Гайдріх І., Токарський В.А., Атемасова Т.А., Горелова Л.М та інші.

Мета дослідження – провести аналітичний огляд літератури видового складу комах Червоної книги України.

Державне регулювання та охорона біорізноманіття є важливим завданням у багатьох країнах, включаючи Україну. Червона книга України (ЧКУ) є одним із

інструментів для цього регулювання [1]. Згідно з дослідженнями С.В. Влащенко та І.А. Воронцової, її основні задачі – це:

1. Захист видів: види рослин і тварин, які занесені до ЧКУ, вважаються під загрозою зникнення або вразливими, і їх збереження потребує особливого режиму охорони та уваги з боку держави;

2. Збільшення кількості комах в новому виданні: з проаналізованих джерел видно, що кількість видів комах, занесених до третього видання, зросла порівняно з попереднім. Це може свідчити про зростання інтересу та уваги до охорони біорізноманіття, а також покращення наукових даних про стан популяцій комах;

3. Виключення деяких видів: інша важлива дія в новому виданні полягає у виключенні деяких видів комах, які раніше знаходились у книзі.

Це може бути наслідком подальших досліджень та оцінок, які вказують на збільшення чисельності чи зменшення загрози для цих видів. Однак це також може бути результатом більш об'єктивного оцінювання статусу цих видів і їхніх популяцій. Загальний підхід до оцінки і регулювання біорізноманіття полягає в поєднанні наукових даних, спостережень, оцінок статусу видів та екологічних чинників, які на них впливають. Ця інформація використовується для прийняття рішень щодо захисту та охорони видів і екосистем. У випадку ЧКУ, ця інформація важлива для збереження природної різноманітності та відновлення стану видів та екосистем під загрозою зникнення [8].

На думку В.І. Гетьман, Україна має великий потенціал для створення та управління природно-заповідними територіями, які є важливими для збереження біорізноманіття та забезпечення екологічної безпеки. Такі заходи допоможуть не лише зберегти природну спадщину країни, але й забезпечити її населенням здорове і стійке середовище для життя і розвитку. Природно-заповідні території відіграють важливу роль у збереженні різноманітності видів рослин і тварин. Вони забезпечують унікальні умови для життя та розмноження багатьох видів, включаючи ті, які знаходяться під загрозою вимирання [11].

НПП «Гомільшанські ліси» був створений указом Президента України від 6 вересня 2004 року № 1047. Парк розташовано у мальовничому куточку

лівобережної України, у долині річок Сіверський Донець та Гомольша, на відстані 45 км від міста Харкова. Загальна площа парку становить 14314,8 га, із них у постійному користуванні парку знаходиться 3377,3 га. Перші «заповідні» об'єкти на території нинішнього парку виникли ще за часів Петра I, коли тут був затверджений «Заповідний корабельний гай» [12].

Серед усіх тварин комахи є найбільшим по чисельності та різноманіттю класом, який займає 4/5 від усього списку видів тварин. Але велика кількість видів і невеликі розміри робить комах дуже вразливою групою. Згідно досліджень С.В. Влащенко із 542 видів тварин, які занесені до третього видання ЧКУ, комахи складають 226 видів, тобто 42 % [9].

За даними аналізу F. Sanchez-Bayo та K.A.G. Wyckhuys, у наземних екосистемах найбільше постраждали лускокрилі, перетинчастокрилі та гнойовики (*Coleoptera*), тоді як чотири основні водні таксони (*Odonata*, *Plecoptera*, *Trichoptera* та *Ephemeroptera*) уже втратили значну частку видів [2].

Порівняно з попереднім виданням ЧКУ, яке побачило світ 1994 року, кількість комах, занесених до нового видання, збільшилося на 53 види. Але в новій редакції були виключені деякі види, які були у другому виданні і, на думку авторів, їм вже не загрожує зникнення. До таких належать, наприклад, сколія степова (*Scolia hirta* (Schrenck, 1781)), ведмедиця чотирикрапкова (*Callimorpha quadripunctata* (Poda, 1761)) та інші види. Виявлення червонокнижних видів комах на тій чи іншій території є важливим елементом моніторингу, особливо, коли це відбувається на територіях природно-заповідного фонду. Вивчення даних видів пов'язане, перш за все, зі знахідками їх на тій чи іншій території. Відбувається це здебільшого спонтанно і випадково. Дещо краще вивчення цих видів проводиться на територіях природно-заповідного фонду – в заповідниках і НПП, де створені наукові відділи, співробітники яких ведуть постійні дослідження та моніторинг. Але для отримання достовірної інформації про видовий склад рідкісних тварин дослідження повинні вестися цілеспрямовано [7; 9].

Охорона безхребетних тварин, зокрема комах, має стратегічне значення для збереження біорізноманіття та екологічної рівноваги. Професіонали з галузі

природоохоронних досліджень, урядові органи та громадські організації повинні спільно працювати для розробки та впровадження заходів з охорони безхребетних тварин та їх середовищ їх існування. Важливим аспектом цього питання є розведення комах, чисельність яких у природі постійно зменшується. Одним з ефективних методів відновлення популяцій зникаючих видів комах є розробка методів їх лабораторного культивування [13].

Так дослідження Ю.Є. Скрильник та М.П. Белявцева 2019–2021 рр. у свіжій діброві НПП «Гомільшанські ліси» показали наявність таких комах: до ЧКУ, Червоної книги Харківської області та списку Бернської конвенції належать 3 види: *Osmoderma barnabita* (Motschulsky 1845), *Lucanus cervus* (Linnaeus, 1758) та *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763). Крім того, до Червоної книги Харківської області входять ще 7 видів: *Omoglymmius germari* (Ganglbauer, 1892), *Aesalus scarabaeoides* (Panzer, 1794), *Hypulus quercinus* (Quensel, 1790), *Pseudocistela ceramboides* (Linnaeus, 1761), *Lichenophanes varius* (Illiger, 1801), *Mycetophagus decempunctatus* (Fabricius, 1801) і *Mycetophagus populi* (Fabricius, 1798). Всього під час досліджень було виявлено 204 види ксилобіонтних твердокрилих з 134 родів 41 родини [5,4].

Дослідження С.В. Влащенко та І.А. Воронцової найбільш чітко відображають фауну комах на території НПП «Гомільшанські ліси» в останні 10 років. Виходячи з наведеної процедури, за якою дозволяється проводити вивчення рідкісних видів, основну кількість червонокнижних видів вони визначали без вилучення їх із природного середовища (без виготовлення колекційного експонату). Деякі види відловлювали та після визначення і фотографування відпускали. Таким чином, такі дослідження не завдавали шкоди рідкісним видам. Але це було суттєвим лімітуючим фактором у встановленні фактичної чисельності рідкісних видів. Таким чином було виявлено 33 види комах, серед таких: Бабка перев'язана (*Sympetrum pedemontanus* (Allioni, 1776)), Жук-самітник (*Osmoderma barnabita* (Motschulsky, 1845)), Вусач земляний-хрестоносець (*Dorcadion equestre* (Lachmann, 1770)), Вусач червонокрил Келлера (*Purpuricenys kaehleri* (Linnaeus, 1758)), Вусач великий дубовий (*Cerambyx cerdo* Linnaeus, 1758), Стафілін волохатий (*Emus hirtus*

(Linnaeus, 1758)), Мантиспа штирійська (*Mantispa styriaca* (Poda, 1761)), Стрічкарка тополева (*Limenitis populi* (Linnaeus, 1758)), Бражник Мертва голова (*Acherontia atropos* (Linnaeus, 1758)), Бражник Прозерпина (*Proserpinus proserpina* (Pallas, 1772)), Сатурнія велика (*Saturnia pyri* (Denis et Schiffermuller, 1775)), Сатурнія руда (*Agria tau* (Linnaeus, 1758)), Шовкопряд кульбабовий (*Lemonia taraxaci* (Denis et Schiffermuller, 1775)), Стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini* (Linnaeus, 1758)), та інші. Отже, на території парку на цей час виявлено 33 види комах, що становить майже 15 % від усіх комах, які занесені до ЧКУ. Але це тільки попередні дані [9].

Висновки. Збереження біорізноманіття – це спільна справа для всього людства. Постійна увага до цього питання, прийняття рішень на рівні держав та глобальної спільноти, наукові дослідження та освіта можуть допомогти забезпечити збереження видів для майбутніх поколінь. Важливо наголосити, що збереження цього біорізноманіття вимагає дій і підтримки з боку держави, громадськості і міжнародних організацій. Заходи щодо встановлення заповідників, біосферних резерватів, розвитку наукових досліджень та освіти про природу, а також створення ефективних програм з охорони природи можуть допомогти зберегти видове багатство України та зробити її важливим внеском в охорону природи в Європі і світі. Цей процес став спільною справою для всього прогресивного людства. Україна має значний потенціал і може розглядатися як один з потужних резерватів для відновлення біорізноманіття усюєї Європи. Катастрофічне зменшення площі таких важливих екосистем, як степові, водно-болотні угіддя та природні лісові екосистеми, має серйозні екологічні наслідки для біорізноманіття [7, 3].

Список використаних джерел:

1. Olexiy Vasyliuk. Perspectives of the legislation on the Red Book of Ukraine development. *Plant Introduction*, 87/88, 2020. P. 115. URL : <https://doi.org/10.46341/PI2020033>

2. Sanchez-Bayo F., Wyckhuys K.A.G. Worldwide decline of the entomofauna: A review of its drivers. *Biological Conservation*. 2019. P. 8–9. URL : <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2019.01.020>
3. Yermolaieva T. V. The Red Book of Ukraine of Endangered Species as an Effective Mechanism of Biodiversity: Certain Application Problems. *Problems of Legality*. 2016. С. 77–78. URL : [doi:10.21564/2414-990x.135.86087](https://doi.org/10.21564/2414-990x.135.86087)
4. Белявцев М. П. Екологічні угруповання ксилобіонтних твердокрилих (*Insecta: coleoptera*) у свіжій діброві Національного природного парку «Гомільшанські ліси» (Харківська область, Україна). *Известия Харьковского энтомологического общества*. Харків, 2021. Т. XXIX. Вип. 2. С. 32–33. URL : <https://doi.org/10.36016/KhESG-2021-29-2-3> (дата звернення: 08.12.2023)
5. Белявцев М. П. Хижі дендробіонтні *coleoptera* свіжої діброви НПП «Гомільшанські ліси». *Харківський природничий форум* : матеріали V Міжнар. конф. молод. уч. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 161-162.
6. Бузіна І. М., Головань Л. В., Чуприна Ю. Ю. Оцінка стану та ефективність сучасної системи моніторингу довкілля НПП «Гомільшанські ліси». *Сучасні проблеми екологічного контролю та аудиту* : матеріали Міжнар. конф. Харків, 2021. С. 13-15.
7. Влащенко С. В., Воронцова І. А. Значення ентомологічних рефугіумів в агроценозах для збереження біологічного різноманіття. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія : Фітопатологія та ентомологія*. 2011. № 9. С. 27, 31.
8. Влащенко С. В., Воронцова І. А. Значення ентомологічних рефугіумів в агроценозах для збереження біологічного різноманіття. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія : Фітопатологія та ентомологія*. 2011. № 9. С. 27, 31.
9. Влащенко С. В., Воронцова І. А. Червонокнижні комахи національного природного парку «Гомільшанські ліси» і проблеми їх дослідження. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва*. 2014. № 1-2. С. 46–47.